

نگاهی به انتشار ۹۰ هزار سند محرمانه جنگ افغانستان

از آرمانگرایی امریکا تا ویکی‌لیکس

.....◀ سلیمان محمدی kiosk.shargh@gmail.com

ویکی‌لیکس خدمت کرد یا خیانت؛ انتشار اسناد محرمانه زیادی از جنگ امریکا در افغانستان، آن هم هنگامی که داد بسیاری از این جنگ درآمده است. ویکی‌لیکس در خدمت کجاست؛ انتشار آزاد اطلاعات، افغانستان، نفع عمومی یا امریکا و سراب دموکراسی‌اش؟ این پرسش‌هایی است که در میان موج اخبار انتشار اسناد تازه و اتهامات اخلاقی و جنسی به یکی از مدیران این سازمان و سایت اینترنتی بی‌پاسخ مانده است. کار ویکی‌لیکس افشای بجای اطلاعات محرمانه از سوی یک بنگاه شبهر-سانهای بود یا به خطر انداختن امنیت ملی امریکا، تهدید جان صدها تن از همکاران نیروهای انتتلاف و ایجاد تنش احتمالی میان پاکستان، افغانستان و برخی دیگر از کشورهای خاورمیانه. هر چند انتشار اسناد محرمانه در جریان یک منازعه بحث جدیدی نیست اما گستردگی‌ک‌ه این بار اینترنت به این پدیده داده است، آن را به مساله یا حداقل خبر داغ جهانی تبدیل کرده است.

ویکی، از آغاز با افغانسان

ویکی‌لیکس سازمانی غیردولتی است که اولین‌بار در دسامبر سال ۲۰۰۶ با انتشار برخی اسناد مجرمانه از جنگ افغانستان وارد اینترنت شد. این سازمان تاکنون اسناد محرمانه زیادی از جنگ افغانستان منتشر کرده است. بر اساس گزارش «جهان‌ان فیلتز» در بی‌بی‌سی در آوریل سال ۲۰۱۰، ویدئویی در سایت ویکی‌لیکس منتشر شد که نشان می‌داد یکی از هلیکوپترهای آپاچی ارتش امریکا، اقدام به کشتن ۱۲ نفر از جمله دو خبرنگار خبرگزاری رویترز در جریان حمله‌ای در بغداد در سال ۲۰۰۷ میلادی کرده است. در اکتبر سال ۲۰۰۹ این سایت اقدام به انتشار فهرستی از اسامی و آدرس افرادی کرد که به ادعای این سایت متعلق به حزب ملی بریتانیا (بی‌ان‌پی) بود. پس از انتشار این مدارک، حزب ملی بریتانیا این فهرست را جعلی خواند.

در سال ۲۰۰۸ میلادی و در جریان انتخابات امریکا، این سایت بخش‌هایی از ای‌میل، عکس‌ها و آدرس‌های پستی متعلق به سارا پیلن نامزد معاونت ریاست‌جمهوری امریکا را منتشر کرد. از جمله مدارک جنجالی دیگری که تاکنون در این سایت قرار گرفته، می‌توان به نسخه‌ای از دستورالعمل عملیاتی مربوط به رفتار با زندانیان بازداشتگاه گوانتانامو اشاره کرد.

.....◀ **مهرساره**

توصیه‌های خبرنگارهای کهنه‌کار رویترز

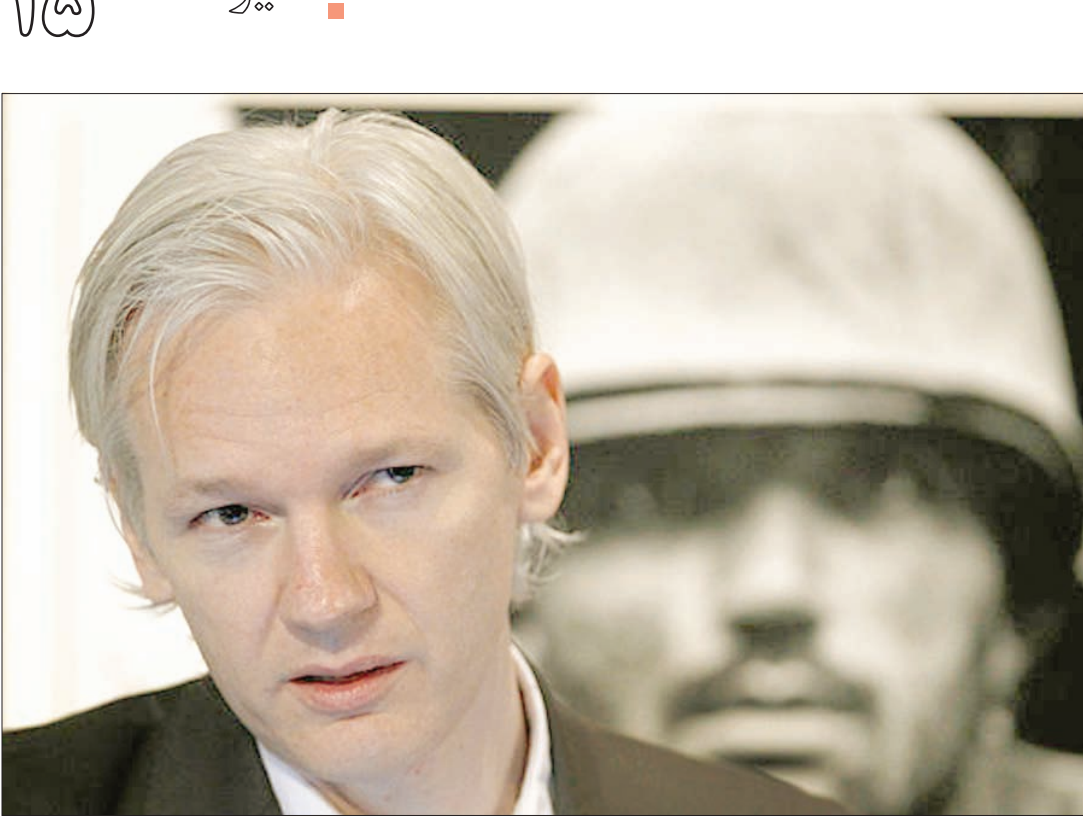
وقتی به مصاحبه می‌روید

اگر کسی از گفت‌وگو با شما خودداری می‌کند، به او بگویید که به هر حال خبرنگار تا خواهید نوشت و علت اینکه به سراغ او آمده‌اید این است که می‌خواهید خبرنگار دقیق‌تر شود و تا جایی که ممکن است خبرتان منصفانه نوشته شود. برای راضی کردن آنها از خود صبر نشان دهید و زود تسلیم نشوید. آیا زمان کنای رنگ زده‌اید؟ اگر چنین است بعداً دوباره تماس بگیرید. آن کسی نباشید که اول از همه تسلیم می‌شود.

محل

به عنوان یک قاعده کلی، تلاش کنید تا با آدم‌ها در محل کارشان مصاحبه کنید. آنها در محل کارشان کمتر احساس خطر یا تهدید می‌کنند. همچنین در محل کار آدم‌ها می‌توانید جزئیات بیشتری را ثبت کنید. به دور و بر نگاه کنید و دنبال رنگ و جزئیات باشید: منظره بیرون از پنجره، عکس‌های روی میز، عکسی از روزهای جوانی فرد مصاحبه‌شونده که با لباس ورزشی کنار دیگر بازیکنان هم‌بشش در یک استادیوم ایستاده... البته برای مصاحبه با شخصیت‌های معروف مثل هنرپیشه‌ها و خواننده‌ها خانه‌شان می‌تواند محل خوبی برای مصاحبه باشد. یک نکته: وقتی دنبال جزئیات می‌گردید به چیزهایی اشاره کنید که به داستان خبری که دارید می‌نویسید مربوط باشد. مثلاً اگر درباره یک تاجر موفق می‌نویسید و دفتر کار او در طبقه

سال پنجم ■ شماره ۱۰۵۷ ■ چهارشنبه ۱۷ شهریور ۱۳۸۹

.....◀ **کی**.....▶ پروفیسور علی محمدی

نگاه توطئه‌ای نداشته باشیم

به طور کلی پدیده تکنولوژی و کار با آن از قبل تعیین نشده است و در فرآیند استفاده از آن است که می‌بینیم چه نتیجه‌ای عاید می‌شود و غیرقابل پیش‌بینی است. برخی که نمی‌توانند در این جریان علت و معلول بعضی پدیده‌ها را پیدا کنند، آن را یک توطئه می‌دانند.

بسیاری از قانون‌هایی که در همین باره الان در غرب وضع شده، از قبل وجود نداشته و اساساً از ابتدا نمی‌دانستند نتیجه کاربرد فلان تکنولوژی خاص این می‌شود. پدیده‌ای تکنولوژیک به آزمون گذاشته شده و در میانه راه که دیدند کاربران از آن سوءاستفاده می‌کنند، قانونی برای کنترل آن ایجاد کرده‌اند. بحث ویکی‌لیکس و انتشار اسناد محرمانه از طریق شبکه اینترنت هم به همین شکل است. در گذشته هم همین طور بوده است. مثلاً در جریان پایان جنگ ویتنام گزارش‌های تلویزیونی مهم بود اما کسی از ابتدا نمی‌دانست که این مساله به پایان جنگ می‌انجامد. افکار عمومی پس از دیدن آن تصاویر برانگیخته شد و بر ضد جنگ به خیابان‌ها ریخت. البته گاهی دولت‌ها و نهادهای امنیتی وقتی نمی‌توانند درباره مساله‌ای تصمیم بگیرند و نمی‌دانند اگر آن را منتشر کنند چه تأثیری روی افکار عمومی می‌گذارد، از طریق مطبوعات آن را پخش می‌کنند و منتظر عکس‌العمل می‌مانند و در آن دقت می‌کنند که چه زمانی آن را کنترل

بجث مطرح است که جنگ افغانستان تا کی باید پرونده‌اش باز باشد. این‌گونه با طرح عدم موفقیت‌ها، افکار عمومی می‌تواند به این سمت برده شود که جنگ پایان پذیرد. افخمی تجربه جنگ ویتنام را مثال می‌زند؛ جنگی که گفته می‌شود تلوزیون به آن پایان داد: «مثلاً آن زمان تلوزیون را پایان‌بخش جنگ ویتنام می‌دانستند چراکه پخش چند گزارش تلوزیونی از وضعیت جنگ بود که آن را به سمت تمام شدن برد.»

وقتی ویکی خطرناک می‌شود

چند روز پس از انتشار اسناد محرمانه جنگ امریکا در افغانستان، فارسس در گفت‌وگویی با یک کارشناس امنیت اطلاعات الکترونیک با عنوان «پشت پرده فایل مرزومز ویکی‌لیکس»، فایل اطلاعاتی ویکی‌لیکس را دلمی برای کسب اطلاعات خواند.استدلال هم این بود که «چون فایل آن دارای سپورد هست، طبیعی است همه افرادی که با امریکا دشمنی دارند این فایل را دانلود و هک کنند چون

.....◀ **کارمند**.....▶

می‌گویند پیشینه را باید لابه لای خبر بیافید.ا پس از اینکه مهم‌ترین و دانستنی‌ترین بخش پیشینه را در آغاز خبر یا گزارش‌تان تزریق کردید (به پیشینه را چطور بنویسیم؟ رجوع کنید)، می‌توانید سراغ بخش‌های مهم‌تری از پیشینه بروید که برای درک مطلب‌تان لازم است. برای آن دسته از روزنامه‌نگارانی که در نشریات متنی کار می‌کنند، اغلب بهترین کار این است که بخش اصلی پیشینه را لابه‌لای مطلبی که ماجرا را روایت می‌کند نیایریم و آن را جداگانه در بالایا خبر خواننده را فراری می‌دهد. با این حال اغلب به مقدار کمی توضیحات و پیشینه در همان بالایا خبر نیاز است. آیا خبر برای اولین بار رخ داده أمشلاً تیم فوتبال ایتالیا (برای اولین بار) به تهران می‌آید یا آیا خبر مربوط به واکنشی به اتفاقات پیشین است آوزیر امور خارجه گفت ایران در امور داخلی عراق مداخله نمی‌کند! یا آیا یک دادگاه برپا شده است؟

در تمام این موارد باید قدری پیشینه بدهید. بنویسید که مثلاً تیم فوتبال ایتالیا برای اولین بار است که دارد به ایران می‌آید یا مثلاً امریکا ایران را منتهم کرده در امور داخلی عراق مداخله می‌کند یا دربارۀ اتهام و مجازات احتمالی توضیح بدهید. رمز موفقیت در آوردن پیشینه این است که در همان حالی که دارید داستان را روایت می‌کنید مقداری پیشینه و توضیحات در لابه لای آن اضافه کنید، نه اینکه یک تکه – مثلاً چند پاراگراف پیشینه – را وسط خبر جا بدهید و جریان روایت را قطع کنید.
رویتزی‌های اغلب

.....▶ **منبع**.....▶
superjournalist.com

اطلاعات درز کرده به درد روزنامه‌نگاری نمی‌خورد

پندرام الوندی

ویکی‌لیکس. این واژه این روزها برای آدم‌های مختلف معانی متفاوتی دارد. برای فعالان عرصه رسانه‌ها، برای فعالان صلح و برای سیاستمداران و البته برای هزاران نفری که درگیر جنگ در منطقه خاورمیانه هستند معنی خاصی دارد. شاید سالیان بعد، در درس‌های دانشگاهی و کتاب‌هایی که روزنامه‌نگاران کار کشته از دوران فعالیت خود می‌نویسند، این وب‌سایت در حقیقت صورت بیرونی فعالیت‌های موسسه‌ای است که بنیانگذارانش مدعی هستند به دنبال آزادی اطلاعات و مبارزه با سانسور هستند. تازه‌ترین اقدام آنها نیز انتشار بیش از ۱۵ هزار سند محرمانه ارتش امریکاست؛ سندهایی که حاوی نام‌های بسیاری است و نشانگر اقدامات افراد زیادی در ارتش امریکا و خیرچین‌های محلی همکار ارتش در افغانستان است.اقدام سایت ویکی‌لیکس برای مدیر اصلی آن یعنی ژولین اسنچ تبعات بسیاری داشته است. نهادهای مهم امریکایی مثل پنتاگون و سیا به او هشدار دادند اطلاعات بیشتری منتشر نکند، حتی افغان‌ها هم به دلیل به خطر افتادن جان افراد همکار نیروهای انتلاف در افغانستان از ویکی‌لیکس انتقاد کردند. اما اسنچ می‌گوید اینکه این اسناد درز کرده است مشکل ارتش امریکاست و هدف او فعالیت ضدجنگ و روشن کردن رویدادهایی است که در افغانستان روی می‌دهد.

ویکی‌لیکس و گزارشگری جنگ

گزارشگری جنگ همواره دستخوش سیاست بوده است. مخصوصاً در جنگ‌های وطنی سخن گفتن از گزارشگری جنگ و تأکید بر اصول اخلاقی گزارشگری دشوار می‌شود.اما عموماً از خبرنگاران خواسته می‌شود در کنار سیاستمداران از مردم بگویند؛ از اولین و بی‌دفاع‌ترین قربانیان جنگ. این‌گونه آثار اصلی جنگ پشت گفت‌وگوها و سلاح‌ها پنهان نمی‌ماند.البته گزارشگری جنگ‌های وطنی تابع ریزه‌کاری‌های بسیاری است. ممکن است اطلاعاتی عادی درباره وضعیت نیروها برخلاف مصالح فرماندهان نظامی باشد و کار را خراب کند. بعد از جنگ ویتنام امریکایی‌ها خیلی جدی دست خبرنگاران را بستند. کتلیخ خلیج فارس مهم‌ترین نمونه اطلاع‌رسانی هدایت‌شده بود، جدای از این و به صورت کلی در چار چوب توصیه‌های اخلاقی روزنامه‌نگاری صلح از روزنامه‌نگاران خواسته می‌شود که از شدت هر تعارضی بکاهند، راهکارهای صلح ارائه دهند و حواس‌شان به جان آدم‌ها باشد. از این منظر ویکی‌لیکس اگرچه در سطحی کلان دست سیاستمداران جنگ‌دوست را رو کرده است اما در سطحی خرد نام صدها خبرچین محلی و همکار نیروهای انتلاف و شرح بسیاری از تصمیم‌گیری‌ها سیاست‌های آنها را منتشر کرده است. به همان اندازه که این اطلاعات در امریکا دیده می‌شود توسط طالبان و همکاران آنها نیز رصد می‌شود و به همین دلیل است که می‌تواند منجر به این شود در مقیاس خرد جان آدم‌های بیشتر به خطر بیفتد. این نکته‌ای است که سیاستمداران امریکایی مرتب بر آن تکیه می‌کنند ولی موسس ویکی‌لیکس می‌گوید هدف اصلی او فراتر از اینهاست.

دست خالی روزنامه‌نگاری تحقیقی

در شماری از کدهای اخلاقی برای روزنامه‌نگاران آمده است وقتی نتیجه یک گزارش تحقیقی ارزشمند است که حاصل تلاش روزنامه‌نگار باشد نه درز کردن اطلاعات از نهادهای دولتی و نظامی. همواره نیز از روزنامه‌نگاران خواسته می‌شود به منابع خبری خود اطمینان کامل نداشته باشند. بپرسند که چرا این اطلاعات در اختیار آنها قرار می‌گیرد و سعی کنند حدس بزنند اهداف پشت پرده منبع خبری چیست. شماری از رسانه‌های بزرگ جهان نیز مثلاً هیچ گاه متن یک نامه سرگشاده یا چیزهایی مثل آن را منتشر نمی‌کنند. تنها بخش‌هایی را که مورد نظرشان است منتشر کرده و از آن خبر می‌دهند. خب در چنین شرایطی انتشار این همه سند در یک سایت ضدجنگ باید برای یک روزنامه‌نگار کنجکاو پرسش‌برانگیز باشد. چه کسی برای تصفیه‌حساب با دولت امریکا این همه سند را برای مدیران این سایت فرستاده است؟ مثلاً همان روزهای اول برخی گمانه‌زنی کردند شاید فرمانده برکنار‌شده نیروهای امریکایی در افغانستان در این کار نقش داشته است یا کسی مانند او. شاید نوعی انتقام‌گیری در سطح کلان سیاست و اقتصاد است و البته شاید هم واقعاً یک سرباز ضدجنگ ارتش اینها را برای مدیران ویکی‌لیکس فرستاده است. به هرحال برای استفاده از این اطلاعات باید احتیاط کرد. رسانه باید حواسش باشد که از منابع خبری‌اش بازی نخورد و چه بسا که پرداختن به این اسناد در راستای چنین هدفی باشد.

افشاکننده‌ها قربانی می‌شوند؟

ژولین اسنچ به تجاوز و هتک حرمت جنسی متهم است. دادگاهی در سوئد او را فراخوانده است. او شهروند امریکایی نیست و احتمالاً همه دستگاه‌های اطلاعاتی و امنیتی امریکا دست به کار شده‌اند او را زمین‌گیر کنند. تجربه نشان می‌دهد اگر فرض اینکه او واسطه‌ای برای یک تصفیه‌حساب بوده، درست باشد، به زودی او بیش از پیش درگیر دادگاه می‌شود. نمونه اسنچ را در ایران هم می‌توان ردیابی کرد. یک افشاکننده حرفه‌ای که سرنوشت خوبی نیافت: اسماعیل آر‌بین. اسماعیل آر‌بین معروف‌ترین افشاکننده در چند دهه اخیر تاریخ ایران است. او توانست دوره سه‌جلدی فراماسوئری در ایران را منتشر کند. ابتدا به صورت غیررسمی و بعد توسط انتشارات امیرکبیر. او کتاب‌های دیگری مانند حیدرخان عمواغلی، حقوق‌بگیران انگلیس در ایران و اسرار خانه سدان را هم منتشر کرد. دسترسی او به صدها و شاید هزاران سند از فعالیت سازمانی مخفی در ایران این شایه را ایجاد کرد که پشت کتاب‌های او یک جریان دیگر قرار گرفته است. کتاب‌های او به واقع علیه دوستداران و وابستگان بریتانیا در ایران بود و شاید به همین دلیل هم بود که گمانه‌زنی‌ها می‌گوید اسنچ او با واسطه‌هایی توسط دستگاه‌های امنیتی مخالف بریتانیا، مثلاً امریکا، تغذیه شده است. به هر حال ده‌ها هزار نسخه از کتاب‌های او فروش رفت. اختلاف او با مدیران امیرکبیر به سکنه قلبی او در چاپخانه این شرکت منجر شد. هرچند بعدها از قول یکی از مسئولان بلندپایه ادعا شد که آر‌بین چند روز قبل‌تر درخواست کرده بود که از او حفاظت شود چون ممکن است به قتل برسد. به هرحال کتاب او هنوز هم نه‌تنها بهترین نمونه درز اسناد که شاید مهم‌ترین آنها هم هست. نه رفتارهای او و نه شیوه دست‌رسانی به این همه سند پس از همه این سال‌ها روشن نشدند و رای‌بین نیز به گواهی پزشکان به مرگ طبیعی در اثر ناراسی قلبی مرد.

از چچاق و رساله

.....▶ **کارمند**.....▶ **بی‌بی‌سی اعتصاب می‌کند**

کارمندان بی‌بی‌سی در اعتراض به تغییر حقوق و مزایای بازنشستگی خود اعتصاب می‌کنند. به گزارش رویترز، حدود ۹۰ درصد کارمندان گروه رسانه‌ای بی‌بی‌سی کشور انگلیس موافقت خود را برای اعتصاب در اعتراض به تصمیم‌های جدید مدیران این گروه خبری برای ایجاد تغییرات در نحوه پرداخت حقوق و مزایای بازنشستگی اعلام کردند. اتحادیه کارکنان بی‌بی‌سی دو هفته به مدیران این گروه رسانه‌ای فرصت داده است تا با مسئولان این اتحادیه وارد مذاکره شوند و به توافق برسند. در غیر این صورت، اعتصاب‌ها آغاز می‌شود. این در حالی است که در سال‌های اخیر از حقوق و مزایای بازنشستگی کارکنان بی‌بی‌سی به‌عنوان یکی از بهترین انواع حقوق و مزایای داده‌شده به بازنشستگان در انگلیس نام برده می‌شد.

.....▶ **تشکیل نیروی ویژه برای کنترل مطالب وبلاگ‌ها در مازنی**

مازنی برای بررسی مطالب ارسال‌شده در وبلاگ‌ها که به وحدت ملی آسیب می‌زنند، نیروی ویژه‌ای تشکیل داد. به گزارش ایسنا به گفته مقامات دولت مازنی این واحد شامل پلیس، رگواتورهای اینترنت، وزارت اطلاعات و دفاتر دادستان عمومی خواهد بود. بر اساس گزارش فرانس پرس، در این مکانیسم سازمان‌های مختلف برای کمک به کنترل فضای سایبر و اقدام علیه افرادی که تلاش می‌کنند به تنش‌های نژادی و تفرقه دامن بزنند، هماهنگی می‌شوند. این گروه همچنین رسانه‌های دیگر و عمومی و نیز برای محتوای مشابه کنترل می‌کنند. مقامات این کشور به مورد اخیر صفحه فیس‌بوکی اشاره کرده‌اند که در آن به مسلمانان مالی که تشکیل‌دهنده اکثریت جمعیت چندفرهنگی این کشور هستند، توهین شده بود. روزنامه‌ها و شبکه‌های بزرگ در مازنی ارتباط نزدیکی با ائتلاف حاکم دارند، بنابراین اینترنت در محلی برای رساندن صدای مخالفان تبدیل شده است. دولت مازنی در سال ۱۹۹۶ به معنی شده بود محتوای آنلاین را در راستای توسعه بخش فناوری اطلاعات سانسور کند.